

AZƏRBAYCANDA UŞAQ PARALİMPIYA HƏRƏKATININ İNKİŞAFI

R.A. Əkbərov^{1a}, R.N. Məcidov^{1b}, S.T. Quliyeva^{1c}

¹ *Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası*

^a rufat.akbarov@sport.edu.az, orcid.org/0000-0003-2885-7770

^b rovshan.macidov@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-2529-7272

^c sevinc.guliyeva2020@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-0667-1767

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 15 sentyabr 2022

Dərc olunub: 27 dekabr 2022

© 2021 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. İstənilən dövlətin idman sahəsində qazandığı uğurlar ilk olaraq, həmin ölkənin ümuminkəşaf səviyyəsini, eləcə də iqtisadi potensialını müəyyənləşdirən vacib meyardır. Bu baxımdan demək olar ki, Azərbaycanın idmanın müxtəlif sahələri üzrə əldə etdiyi nailiyyətlər onun dinamik inkişafı ilə həmahəngdir. Bu gün sağlam cəmiyyət yaratmaq dövlətimizin strateji məqsədidir. Bu mənada, hər bir azərbaycanlının idmana maraq göstərməsi, idmanla müntəzəm şəkildə məşğul olması diqqət mərkəzində saxlanılan məsələlərdir. Əlbəttə ki, dövlət tərəfindən müxtəlif idman növlərinin kütləviliyinin təmin edilməsi sağlam, güclü və vətənpərvər nəslin formalaşdırılması deməkdir. Bu mənada, dövlətin hər bir vətəndaşının, xüsusilə, əlilliyi olan azyaşlıların idmana cəlb edilməsi, ölkəmizdə uşaq paralimpiya hərəkatının inkişafı zəruridir.

Məqalədə Azərbaycanda Paralimpiya hərəkatının tarixinə qısa nəzər salınmış, son illər ərzində respublikamızda uşaq paralimpiya hərəkatının inkişafı, müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarla qurulan qarşılıqlı əlaqələr, eləcə də bu istiqamətdə həyata keçirilən tədbirlər və onların nəticələri haqqında məlumat verilmişdir.

Açar sözlər: *Azərbaycan Paralimpiya hərəkatı, Milli Paralimpiya Komitəsi, Uşaq Paralimpiya Komitəsi, uşaq paralimpiya hərəkatının inkişafı.*

Bu gün dövlətimiz idmanın inkişaf səviyyəsinə görə dünyanın ən qabaqcıl ölkələrindən biri sayılır. İdmançılarımızın istər beynəlxalq, istərsə də yerli idman yarışlarında kütləvi

və fərdi idman növlərinə görə qazandıqları nailiyyətlər Azərbaycanın idman ölkəsi olaraq əldə etdiyi beynəlxalq statusu bir daha möhkəmləndirir.

Məqalənin **məqsədi** Azərbaycanda paralimpiya idmanının və Uşaq Paralimpiya hərəkatının hazırkı vəziyyətini və inkişaf perspektivlərini nəzərdən keçirməkdir.

Ümummillə Lider Heydər Əliyevin ölkə rəhbərliyinə qayıdırdan sonra bütün sahələrin, o cümlədən, idmanın inkişafı dövlətin prioritet siyasət istiqamətlərindən birinə çevrildi. Qısa zaman ərzində həyata keçirilən məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində idmançılarımızın uğurları artdı, Azərbaycanın beynəlxalq idman aləmində tanındı, Olimpiya hərəkatına qoşulma prosesi geniş vüsət almağa başladı.

Əsas qoyulan inkişaf strategiyasının Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurlu şəkildə davam etdirilməsinin məntiqi nəticəsi olaraq demək olar ki, ölkəmiz bütün sahələrdə regionun vahid liderinə çevrildi, iqtisadi qüdrətimiz ildən-ilə artdı. Bu isə öz növbəsində, müxtəlif sahələrin, eləcə də idmanın tərəqqisinə öz müsbət təsirini göstərdi. İstər paytaxtımızda, istərsə də regionlarda müasir tipli Olimpiya komplekslərinin tikilməsi, müasir idman qurğularının istifadəyə verilməsi, madditexniki bazanın möhkəmləndirilməsi, əlbəttə ki, idmançılarımızın yerli və beynəlxalq turnirlərdə uğur qazanmalarında müstəsna rol oynadı. Əminliklə qeyd etmək olar ki, respublikamızda Paralimpiya hərəkatının yaranması və inkişafı da məhz həmin dövrə təsadüf edirdi. Paralimpiya dedikdə, fiziki, əqli, o cümlədən, hərəkat, görmə məhdudluğu, amputasiya və ya beyin iflici olan idmançıların iştirak etdikləri müxtəlif idman növləri üzrə yarışlar nəzərdə tutulur [6].

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının hesabatına əsasən, hazırda dünya əhalisinin 15-16 faizi sağlamlıqla bağlı müəyyən məhdudiyətlərlə yaşayır. Bu, təqribən 1 milyard insan deməkdir. Azərbaycanda hazırda əlillər əhalinin 5,6 faizini təşkil edir [1]. Bu gün ölkəmizdə əlilliyi olan şəxslərin idmanla məşğul olmaları, Paralimpiya Oyunlarında, beynəlxalq yarışlarda iştirak etmələri təqdirəlayiq haldır. 1996-cı ilin fevral ayının 9-da yaradılan Azərbaycan Respublikası Milli Paralimpiya Komitəsinin bu istiqamətdə fəaliyyəti də genişmiqyaslıdır. Məlumat üçün bildirik ki, 1996-cı ildə Atlanta şəhərində keçirilən Paralimpiya çempionatında ilk dəfə olaraq ölkəmiz 2 idmançı ilə təmsil olunmuşdur. “London-2012” Oyunlarında isə qazanılan 12 medaldan 4-ü qızıl idi. 2008-ci ilin avqust ayının 28-də Ulu Öndər Heydər Əliyevin müvafiq sərəncamına əsasən, Müstəqil Dövlətlər Birliyi məkanında ilk dəfə olaraq, məhz respublikamızda – Sumqayıt şəhərində yüksək keyfiyyətlə inşa edilən və beynəlxalq standartlara tam cavab verən Paralimpiya İdman Kompleksinin istifadəyə verilməsi dövlətin bu sahəyə diqqət və qayğısının təzahürü idi [2].

“Tokio-2020” XVI Yay Paralimpiya Oyunlarında Azərbaycan ilk dəfə medalların sayına görə 10-cu yeri tutub. İdmançılarımızın yeni nailiyyəti 19 medaldır: 14 qızıl, 1 gümüş və 4 bürünc. Bu, Azərbaycan millisinin Paralimpiya Oyunlarında iştirak etməyə başlayandan bəri göstərdiyi ən yüksək nailiyyətdir.

UNICEF Azərbaycanda əlilliyi olan uşaqların, eləcə də yeniyetmələrin daha əlverişli imkanlardan yararlanmalarını təmin etmək məqsədilə müxtəlif təşkilatlarla tərəfdaşlıq edir. [4]. UNICEF-in Milli Paralimpiya Komitəsi ilə uzunmüddətli tərəfdaşlığı nəticəsində 2013-cü ildə yaradılan Azərbaycan Uşaq Paralimpiya Komitəsi isə əlilliyi olan uşaqların rəqabətqabiliyyətli idman növlərinə cəlb edilməsi yönündə mühüm işlər görmüşdür. Dünyada ilk dəfə yaradılan bu Komitə əlilliyi olan uşaqlar arasında bədən tərbiyəsinin və idmanın müxtəlif növlərinin inklüziv olaraq inkişaf etdirilməsini, həmçinin, onların reabilitasiyasını, inkişafını və cəmiyyətə inteqrasiya imkanlarının genişləndirilməsini hədəfləyir.

Inklüziv təhsil dedikdə, hamının birgə təhsili nəzərdə tutulur, yəni müxtəlif fərqliliyi olan uşaqlar da heç kəsdən kənarda qalmamalı, öz imkanlarına uyğun olaraq hamı ilə birgə fəaliyyətlərdə iştirak etməlidirlər [3, s. 69].

Qeyd etmək yerinə düşər ki, fiziki məhdudiyətli uşaqların cəmiyyətə inteqrasiya olunmalarında, onlarda idmanın müxtəlif növlərinə maraq yaradılmasında valideynlərinin və məktəblərdə fiziki tərbiyə müəllimlərinin də üzərinə böyük məsuliyyət düşür. Həmçinin, məktəblərdə fiziki məhdudiyəti olan şagirdlərlə fiziki tərbiyə dərsləri onların sağlamlıqlarına və fiziki hazırlıq səviyyələrinə görə müxtəlif qruplara ayrılaraq keçirilməsi onların sağlamlıqlarının möhkəmləndirilməsinə, fiziki keyfiyyətlərinin inkişaf etdirilməsinə və fiziki hazırlığının artırılmasına xidmət edir. Sağlamlığında, fiziki hazırlığında cüzi geriləmələri olan şagirdlərlə fiziki hərəkətlərin təlimi və icrası zamanı fiziki yük aşağı səviyyəyə endirilir, dərslərin məzmunu, təkrarların sayı və müddəti sadələşdirilir [3, s. 115-116].

Məlumat üçün bildirik ki, 2015-ci ildən etibarən hər il ənənəvi olaraq keçirilən Uşaq Paralimpiya Oyunlarında ölkənin bütün regionlarından idmanın müxtəlif növləri üzrə (cüdo, üzgüçülük, para-taekvando, pauerlifting, boccia, qolbol, stolüstü tennis, əlil arabasında idman rəqsləri, dağ xizəyi və snoubord və s.) paralimpiyaçı uşaqlar mübarizə aparırlar.

Komitənin beynəlxalq əlaqələrinin genişləndirilməsi, bir sıra beynəlxalq idman təşkilatları, həmçinin, Paralimpiya Komitələri ilə səmərəli əməkdaşlıq əlaqələrinin qurulması, Beynəlxalq Paralimpiya Komitəsi ilə münasibətlərin inkişaf etdirilməsi, eləcə də bu sahədə öz dəstəyini əsirgəməyən bir çox təşkilatlarla qarşılıqlı əməkdaşlıq haqqında Sazişlərin imzalanması qarşıya qoyulan hədəflərin daha qısa zaman kəsiyində reallaşmasını təmin edir. Bu baxımdan Azərbaycan Respublikası Gənclər və İdman, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliklərinin, “Neftçi” İdman və Sağlamlıq Mərkəzinin, başqa əlaqədar təşkilatların rolunu xüsusilə qeyd etmək yerinə düşər. Bu təşkilatların da dəstəyi ilə görülən məqsədyönlü işlərin nəticəsidir ki, respublikamızda uşaq paralimpiya hərəkətinin genişləndirilməsi

və inkişafı yönündə yeni-yeni nailiyyətlər əldə edilir. Artıq ölkəmizdə sağlamlıq imkanları məhdud olan azyaşlıların idmana cəlb olunmaları işində yeni mərhələ başlayıb, desək, yarılmırıq. Belə ki, paralimpiyaçı uşaqların vahid məlumat bazasının yaradılması istiqamətində də müvafiq addımlar atılmaqdadır. Komitənin işindəki yeniliklərdən ən önəmli isə uşaq paralimpiyasına daha çox sayda idmançını cəlb etmək üçün valideynlərdən ibarət olan “Valideyn klubu”nu yaratmasıdır [5].

Bundan əlavə, idmanı, uşaqların sağlamlığı, inkişafı üçün təməl və həyati əhəmiyyətli bir vasitə kimi təbliğ edən UNICEF-in Azərbaycan nümayəndəliyi ilə Milli Paralimpiya Komitəsi arasında imzalanan anlaşma Memorandumlarına əsasən, qarşıdakı illərdə də ölkənin bütün bölgələri üzrə uşaq paralimpiya hərəkatının, əlil uşaqlar üçün peşəkar idman növlərinin inkişafı, həmçinin, müxtəlif beynəlxalq idman təşkilatları ilə əlaqələrin genişləndirilməsi prioritet məqsədlər kimi qarşıya qoyulub. Qarşıya qoyulan məqsədlərin uğurlu şəkildə həyata keçirilməsi baxımından görülən işlər öz layiqli töhfəsini verir.

Nəticə. Məqalənin əvvəlində qeyd edildiyi kimi, bu gün ölkəmizdə idmanın inkişafı, hər bir vətəndaşın idmanla müntəzəm şəkildə məşğul olması sağlam, güclü nəslin formalaşdırılmasına səbəb olur. Əlilliyi olan azyaşlıla-

rın və yeniyetmələrin də idmana cəlb edilmələri, xüsusilə, son illərdə ölkəmizdə uşaq paralimpiya hərəkatının inkişafı sahəsində həyata keçirilən tədbirlər və onların nəticələrinin araşdırılması məqalənin mövzusunun aktuallaşdırır. Tədqiqat işinin nəticələrindən təhsil sahəsində çalışan mütəxəssislər, həmçinin, orta və ali təhsil müəssisələrinin tələbə və şagirdləri istifadə edə bilərlər.

ƏDƏBİYYAT

1. *Azərbaycan Respublikası Əlillər Təşkilatları İttifaqı.* www.udpo.az/qanunlar/index.html.
2. **Məmmədov S.** *Azərbaycanda idmanın inkişafı dayanıqlı xarakter alır.* “Xalq qəzeti”, 27 dekabr 2019-cu il, № 289, s. 5.
3. **Məcidov N.B.** *Bədən tərbiyəsinin nəzəriyyəsi və metodikası* (dərslük), II hissə: Əhalinin fiziki tərbiyəsi. Bakı: “Müəllim” nəşriyyatı, 2020, 224 s.
4. https://www.unicef.org/azerbaijan/az/pres_s_release/azerbaycanin-paralimpiya-hereketi-eliiliyi-olan-usaqlarin-idmanla-mesgul-olmasi-ucun
5. <https://modern.az/news/275722/>.
6. https://az.wikipedia.org/wiki/Az%C9%99r_baycan_Milli_Paralimpiya_Komit%C9%99si

РАЗВИТИЕ ДЕТСКОГО ПАРАЛИМПИЙСКОГО ДВИЖЕНИЯ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Р.А. Акперов^{1a}, Р.Н. Меджидов^{1b}, С.Т. Кулиева^{1c}

¹ *Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта*

^a rufat.akbarov@sport.edu.az, orcid.org/0000-0003-2885-7770

^b rovshan.macidov@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-2529-7272

^c sevinc.guliyeva2020@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-0667-1767

Аннотация. Успех любого государства в области спорта является важным критерием, определяющим общий уровень развития и экономический потенциал этой страны. С этой точки зрения можно сказать, что достижения Азербайджана в различных

областях спорта находятся в гармонии с его динамичным развитием. Сегодня создание здорового общества является стратегической целью нашего государства. В этом смысле каждый азербайджанец, проявляющий интерес к спорту и регулярно занима-

ющийся спортом, является темой, которая находится в центре внимания. Безусловно, обеспечение государством массового участия в различных видах спорта означает формирование здорового, сильного и патриотичного поколения. В этом смысле необходимо привлекать к занятиям спортом каждого гражданина государства, особенно несовершеннолетних с ограниченными возможностями, развивать детское паралимпийское движение в нашей стране.

В статье дан краткий обзор истории паралимпийского движения в Азербайджа-

не, развития детского паралимпийского движения в нашей республике за последние годы, взаимоотношений, налаженных с различными международными организациями, а также мер, реализованных в этом направлении и их результаты.

Ключевые слова: *Азербайджанское паралимпийское движение, Национальный паралимпийский комитет, Детский паралимпийский комитет, развитие детского паралимпийского движения.*

DEVELOPMENT OF THE CHILDREN'S PARALYMPIC MOVEMENT IN AZERBAIJAN

R.A. Akbarov^{1a}, R.N. Majidov^{1b}, S.T. Guliyeva^{1c}

¹*Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport*

^arufat.akbarov@sport.edu.az, orcid.org/0000-0003-2885-7770

^brovshan.macidov@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-2529-7272

^csevinc.guliyeva2020@sport.edu.az, orcid.org/0000-0002-0667-1767

Annotation. The success of any state in the field of sports is an important criterion that determines the overall development level and economic potential of that country. From this point of view, it can be said that Azerbaijan's achievements in various fields of sports are in harmony with its dynamic development. Today, creating a healthy society is the strategic goal of our state. In this sense, every Azerbaijani showing interest in sports and regularly engaging in sports are issues that are kept in the center of attention. Of course, the provision of mass participation in various sports by the state means the formation of a healthy, strong and patriotic generation. In this sense, it is necessary to involve every citizen of the

state, especially minors with disabilities, in sports, and to develop the children's Paralympic movement in our country.

The article provides a brief overview of the history of the Paralympic movement in Azerbaijan, the development of the children's Paralympic movement in our republic over the past years, the mutual relations established with various international organizations, as well as the measures implemented in this direction and their results

Keywords: *Azerbaijan Paralympic movement, National Paralympic Committee, Children's Paralympic Committee, development of children's Paralympic movement.*